

QƏRİB HÜSEYNOV

ZİNDANDAN MƏKTUBLAR

(poema)

(Tofiq Vəndamlı (1949-1977) - Qələlə rayonunun Vəndam kəndində dünyaya göz açmış, özünün qısa və mənalı həyatını mənfur sovet imperiyasına qarşı mübarizəyə həsr etmiş, şərlənərək həbs edilmiş və sovetlərin məhbəs məşəqqətinin hər üzünü görərək azad olunma ərafəsində - iyirmi səkkiz yaşına çatmamış - müəmmal şəkildə dünyasını dəyişmiş dissident şairimizdir)

Onun Tofiq qoydular adını doğulanda,
Kim şükür eləməz ki, ilki oğlan olanda?
Altı qardaş, bir bacı... Külfət xeyli böyükdür,
Qarışq zamanədə hərə özünə yüküdür.
Repressiya dalğası səngimişdi bir azca,
Bəzi qadağalara verilmişdi icazə.
Atası istəyirdi oğlu bir işə qaçsın,
Bəxti ilə bərişib zəmanəylə uzlaşsın.
Tofiq isə simvolu hünərin, cəsəretin,
Barışmadı... Üstünə yeridi əsarətin.
Ona çox aydın idi o həyatın hər qatı,
Bütün ağ yalanların bəzəkli təqdimatı.
Üşyanında bişirdi,
Tufanı yetişirdi.
Vuruşurdu haqqını tapdalayan hər kəslə,
Üfunəti örtürək sırtınan bir məhbəslə.
Başına bəla idi qaynar, kür təbiəti,
Kölə olduğun bilib çəkirdi xəcaləti...

Hardan dəymiş burnuna azadlığın qoxusu? -
Özgürlükdən dem vurub qarışdı yuxusu!..
Deyirdi bu mühitin "xoşbəxtliyi" qıçıqıb,
Azadlıq istəyirdi var gücüylə qışqırıb...
"İmperiya" - deyirdi nə boyda bir ölkəyə,

O öz cavan canını ataraq təhlükəyə.
Gah aşkar, gah da gizli boşaldıb ürəyini,
Hər gün bir "sunami"yə atırdı taleyini.
Bəzi "bilmişlər" onu qəsdən cıradırdılar,
Etdiyi söhbətləri yerinə "sətr" dılar...

Rusiyamı dolaşib gəldi Qazaxıstana,
Onun iş axtarmağı Cambulda yetdi sona.
Bir rus agenti ilə sözü yaman çəp gəldi,
Türkü söyən o rusun üzünü yumruq dəldi...
Beləcə bu "dikbaş"ı tale qəzaya saldı,
İyirmi dörd yaşında altı il cəza aldı.
Dörd il çəkdi məhkəmə,
Uzandı mühakimə.
Dağıdıb ittihazı,
Alırdı intiqamı!..

Dustaq yoldaşlarına dünyası bir sirr idi,
O qurduğu dünyada məhbəslər əsir idi.
"Qandal qolda nə yazım?" - desə də o yazırdı,
Sözle "Qandalıstan"ın məzarını qazırdı.
Deyirdi: "Əsarətdə ölkəm niyə versin can?
Bir gün müstəqilliyə qovuşar Azərbaycan!"

Sözünün hərəti qandalı qızdırırdı,
Qandalıdan da azadlıq hissini sızdırırdı.
Kəmərdə çox gizlin keçirdi kəlmələri -
Məhbəsdəki vulkanın çölə püskürmələri!..

...Qartal baxışlarından ərənlük sezilirdi,
Onu boğan mənəgənə həbsinə üzlürdü.
O görürdü türmədən çölün fəlakətini,
Azadlıq tək sırımış zülmün rəzalətini.
O vaxt da kəsirdilər banlayan xoruzları,
O rejim xoşlamırdı pipiyi purpızları!..
Nəhəng SSRİ-nin dustağı Azərbaycan
Baxdı neft quyusundan
Onun dustaq şairi zülmə edəndə üşyan.
Yetmişinci illərdi...

Dilimiz də qandalı, -
Köləliyi azadlıq zənn edərmi ağlı!

Tofiq "Yalan kürsü"yə "Yanan kürsü" - deyirdi,
Qulağında çox sirlə zənglər cingildəyirdi.
Çölə yaydığı toxum içəri də çatırdı,
Fəhmi, duyğusu onu fəlakətə atırdı.
Götür-qoy edirdilər zindanın yiyələri,
Boş buraxmaq olmazdı bu qədər "niyə"ləri.
Yazısını oxuyan "ağa"lar ayılırdı,
Qəhrəmanım rejimin düşməni sayılırdı...
Söz yaydılar: "Xəstədir, ağrısını gizlədir!" -
Çıxmağına az qalmış götdürdülər aradan,
Ölümünün şahidi oldu birçə Yaradan...

Ərgən yaşda o şirim, mənim subay şairim
Gözaltı axtarırdı,
Qulağı bir sevimli piçilti axtarırdı.
Rejim onun üstünə var gücüylə gələndə,
Yasaq bilməyən ruhu zindanları dələndə,
Vurulurdu xəyalən sevdiyi bir gözələ.
Gah ona qoşma qoşdu, gah güc verdi qəzələ.
Yuxularına girdi İsveçrətək Vəndamı,
Xoşbəxt edə bilmədi sevib bir gül əndamı...

"Bahar lövhələri"ndə şeri, sözü güldürdü,
O, "Yavaş get" - deyəndə sözdən dürr tökülürdü.
Bir ovçunun vurduğu "Ceyran" a xeyli yandı,
Göz önündə ovlanmış məhbəs Vətən dayandı.
Uşanmadı zülmədən,
Çəkinmədi ölümədən...
Səsi sonradan çatdı hamının qulağına,
Ümid toxumu səpdi o, Vətən torpağına.
Enib üşyankar ruhu yeddiqat asimandan,
Hürliyi dadızdırdı bizə qara zindandan...

"Qəbələnün Müşviqi" qoyduq onun adını,
Biz daddıq o dadmayan azadlığın dadını...
Tarix özü şahiddir,
Şairim bir şəhiddir!

Ucadan Tofiq deyib ona oxuyaq rəhmət,
Tofiqlər olmasaydı, hələ davam edərdi,
Bizə divan edərdi
O zülmət, o əsarət!
Nifrət, hər zülmə nifrət!..

ÜSTDƏN

"20 Yanvar" qurbanlarının xatirəsinə

Qərənfil üzülər şəhid düşdülər
Boylanır ruqları məzarın üstündə.
Torpağın bağına axan qanlar
Azadlıq hayqırar bu barın üstəndə!..

İnanma, şəhidi sevməyən də var,
Qara geyən də var, al geyən də var.
Düşməni o ki var lap söyən də var -
Qəzəbli yel əsir güllərin üstəndə.

Bir şəhid olmağın nə imiş səhvi,
Özgürlük eşqinin məqbulmu məhvi?
Rus tankı nə qanır qərənfil əfvi? -
Əfv alan işarmaz yüz qarnı üstəndə.

Boylanaq bir az da yuxarı baxaq,
Kımlənmiş millətin çıxarı, baxaq.
Diksindir hər şəhid məzarı, baxaq
Dava var yurd adlı bazanın üstəndə.

Kilidim qaldıqca yoruldu səbrim,
Ümidim öldükə daraldı qəbrim.
Rus bizi böldükə qaraldı ömrüm -
Qərənfil qoyulur bu zarın üstəndə!..

"Kim-kimi!" söhbəti uzanır hələ,
Satqınlar var-dövlət qazanır hələ;
Nə hədə azalır, nə təqib, tələ -
Artıqca dərdimiz azarın üstəndə.

Həsərlə baxışlar tər gülə yağır,
Niyə hər məzardan qərənfil baxır?
Qərənfil nə bilsin nə üçün çıxır
Nəşələr, bombalar yazarın üstəndə?..

19. 01. 2022

YATMIŞ "ŞİR"Ə

Torpağından qaçanda qarlı dağlar aşdınmı?
Sarayını tullayıb çadırlarda çaşdınmı?
Qollarından qırdığın qandala yaraşdınmı? -
Sandınmı sona qəder vuruşmağı çox çətin?
Ağzın bağlı... Susmaqdan başlanırsan məşəqqətin.

Qul qismətinə dözən quldur, hürr ola bilməz,
Qırılmağından qorxan yaytək dartıla bilməz.
Döyüşmək istəməyən dardan qurtula bilməz,
Niyə düşmənin səndən görünsün daha mətin? -
Səssizcə ağlamaqdan başlar məğlubiyyətin!

Öz tərəpəndə çatladı özünə vurğunluğun,
Dünyada söhbət oldu mürgülü yorğunluğun.
Nöyüt, pul, riyasətə kökləndi qurğunluğun, -
Neçə ac əjdahanı doyurmaqmış adətin,
Yamaqlı şalvarından bilinir keyfiyyətin.

Alverdi!.. İtirdiyin qazancından çox oldu,
Artıqla böyüyən səndən daha tox oldu.
Susduğun kürsülərdə qeyrətin də boğuldu, -
Əzildi tək altıda o cür boyun, qamətin,
"Öz çomağın, öz başın!" adlanır fəlakətin.

Sərvətini yeyənlər xiffətini eləməz,
Biri yanan barmağa "şərbət"ni çiləməz.
Xalq olan gedib yaddan təqətini diləməz, -
Özgenin nə vecinə hardan keçir sərhəddin?
Yad beli yağlamaqdan tükəndi güc-qüvvətin.

Rus, fransız, ingilis - ağ, qırmızı şeytanlar,
Vəd verərək nəyin var talayın şarlatanlar.
Baştutanlıq ediblər başını aldandanlar:
Hərnləşirlər əldən getdikcə ləyaqətin,
Qurd ağzı bağlamaqdan çoxaldı xəcalətin.

Ekranlar tərif yeri neçə artist zatının,
Heç adını çəkən yox əsir qızın, qadının.
Sözünə züv tuturlar vasitəçi lotunun,
Soruşan var: "Filankəs, axı nədir məqsədin?" -
Zurnaçı saxlamaqdan zədə aldı qeyrətin.

Qaldır başını boylan, gör ətrafda nələr var,
Haqqını yağmalayan banklar, xəzinələr var.
Nağıllarından düşmüş divlər, əcinnələr var:
Əsatirlərə düşən ibrətdir əsarətin,
Yat! Bəlkə yuxulardan güc tapdı cəsarətin!..

Neçə "20 Yanvar" yaşadın taleyində,
Ağla Xocalı boyda töhmətin kürəyində.
Sönüb azadlıq eşqin o dovşan ürəyində:
Diplomat tülkülərə çoxdan bəlli halətin,
Lənətdir bir təslimə söykənən itaətin!

Səbrinə tərif düzən o "Doğu"lar, "Batı"lar,
Quyunu gen qazdırıb səni dərin batırar.
"Hay" zibildir, zibildən adam rixənd götürər? -
İmkanını toparla, ucundasən son həddin,
Sənə bəla olmasın qabaran kəmiyyətin!

Hanı doyüşkən ruhun, millət belə yatarmı?
Bütün ümidlərini verib yelə yatarmı?
O boyda kürsüləri şarlatanlar tutarmı? -
Varlığı süqut edər önündə rəzalətin,
Keşiyində öz oğlu durmayan məmləkətin!

"Yatmış şir", burdan durub gedib o yanda yatma,
Ov sənin, ovlaq sənini!.. Qələbəni yubatma.
Təslimə qol çəkəni heç tozuna da qatma:
Döyüşə keç, torpağı qaytarsın şücaətin,
"Dur!" - deyəni tapdayıb qoy əzsin qətiyyətin!..

HƏR GÜN
BİR ŞƏHİDİN...

Hər gün bir şəhidin xəbəri gəlir,
Atəş kəsilmədi, dava bitmədi.
Ananın naləsi göyləri delir,
Tanrı eşitmədi, dua yetmədi.

Məramın pis imiş, a rus məramlı,
Çökdün hara getsən fəlakətinlə!
Məni torpağımda tutursan qanlı
Məni qana çəkdim qəbahətinlə.

Hər gün bir şəhidin xəbəri gəlir,
Hər gün bir ananın bağı çatlayır.
Hər gün rusa olan güvənim ölür, -
Rus da erməniyə yer rahatlayır.

"Özümə yer edim, gör, sənə neyim!" -
Rusun dili hədə, əməli şantaj.
Neçə gümanıma yox dedi beynim, -
Rus öz xalqını da qoydu yalavac!

Hər gün bir şəhidin xəbəri gəlir,
Hər gün bir ocağın qaralır közü.
"Sülh" - buymuş deyənin gözləri dolur,
Daralır göyləri, saralır üzü!..

Dava ixrac edən sülh libasında
Qayğıdan danışır, köməkdən deyir,
Səni qanmaz samıb öz qafasında,
Gülleyən öldürür, kötəknən döyür.

...Süzə bilmədilər qardaş toyunda,
Bacılar yaş tökdü məzarın üstə.
Heç kim olmasa da ehsan hayında
Yasa tökülüşdük biz dəstə-dəstə.

Elə ölüm saçır rusun sülh üzü,
Hər gün bir qapıya kədəri gəlir.
Hər gün bir ocağın qaralır közü,
Hər gün: "Şəhid oldu!" - xəbəri gəlir...
18. 01. 2022

KİŞİ ÇÖRƏYİ

Kişi çörək kəsər, çörəyi basmaz,
Qoymaz çörəyini yeyənə minnət.
Yavan yesə belə tövrünü pozmaz,
Halal ruzisindən çəkməz xəcalət.

Ac qalsa sındırmas özünü əsla,
Azacıq ümid də bəs edər ona.
İli ötürəcək bircə libasla,
Amma girməyəcək özgə haqqına.

Çörəyə əyilər, çörəyi əyməz,
Sinirə bilməz, o, haram yeməyi.
Onun külfəti də haramı geyməz,
Davaya çevirməz: "Yoxdur!" - deməyi.

Allahsız olmağı necə bacarsın,
Vicdansız olmağa dözə bilərmisən?
Lənətlik işlərə, o, necə varsın,
Qürurun itirib gözə bilərmisən?

Özgenin haqqını qamarlasını:
"Evimdə uşağım acdır!" - deyərək?
Alçağın birini tumarlasını
Əclafın birinə boyun əyərək?

Kişi çörəyini yeyən dədələr,
Kişini çörəkdən aslı etmədi.
Haram dürməkləri qapan gədələr
Halal qismətlərə yaxın getmədi.

Adam var çörəyi lap daşdan çıxar,
Adam var daşı da satıb pul eylər.
Adam var aldadıb qardaşdan çıxar, -
Bacarıb özünə onu qul eylər.

Deyirlər: "Allah da olana verir!" -
Bizi bu uyquda yatıran kəslər.
Düzlərin haqqını talana girir:
"Mənəm Allah!" - deyib quduran kəslər.

Bəlkə hər günahı edən Tanrıdır,
Bəlkə alınımızın yazısı pozuq!?
Xırda bir səhvim də məni ağdırır, -
Bəndəsi yol azmış Allaha yazıq!..

AĞLA, QƏRƏNFİL,
AĞLA!

*Allah, o qanlı Yanvar günü bu
misranı əbədiləşdirən dəyərli şairimiz
Məmməd Aslanə rəhmət eləsin*

Ağla, qərənfil, ağla! -
Olanlar gördüyündür.
Bu günün gəlini, sən,
Bu yerlər gərdəyindir!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Qırılanlar eşqinə.
Qırmızı yalnlardan
Yorulanlar eşqinə!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Hər qan hopmuş daşa da.
Onda ölən uşaqlar
Hamımızdan ucada!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Susma, bu rəzalətə.
Əbədi yas tuturuq
Pozulmuş ədalətə!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Göz yaşın yerdə qalmış.
O təmiz kürsüləri
Qanı xıltılı almış!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Bizi qıran rus imiş.
Bizdəki "rusbaşı"lar
O rusdan da pis imiş!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Oğurlandı qələbən.
"Qarabağ" dan kəsildi
Bu dəfə də tələbən!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Rusdan gələn qanlara.
Bir az göz yaş saxla
Sabah unutqanlara!

Ağla, qərənfil, ağla! -
Hər nə var, gördüyündür.
Bu günün gəlini, sən,
Yer qanlı gərdəyindir!..

"ŞAXTA BABA"YA

Salam, a "Şaxta baba",
Addımı saxta baba.
Xurcun-xurcun yalanın
Neçə bədbəxtə, baba?..

Yalandan gülənin də
gözlərindən qəm yağır,
Fil boyda kişiləri
ehtiyac edib fağır.

İndi uzundilli də
dilinə sərhəd qoyur,
Cavanlara nə olub
qocatek günün sayır?..

Heç kimin ürəyindən
hansısa həvəs keçmir,
Ən xoşbəxt kəsin gözü
sabahından su içmir.

Hamımız bir girdabın
yuvarlандıq içinə,
Arsız olan da demir:
-Heç nə deyil vecimə!..

Atəşfəşanlıq içrə
ürəklər qan ağlayır,
Yenə şəhid anası
baş daşı qucaqlayır.

"Partladan"a nə hacət,
hər kəs partlaya bilir,
Ümidləri ölənin
içində Allah ölüür.

Hər şey bahadır, baha -
təkcə ölüm ucuzdur,
Lap körpə də tanıyır
hansı məmur quduzdur.

Gələn bayram neyləsin
zölmü artan dərdləre,
Maaş heç qaza çatmır -
salam olsun pərtlərə!

Hansı məqama çatdıq
kimləre xəbər oldu? -
Bu "dələduz" dünyada
Ömrümüz hədər oldu!..

Salam, a "Şaxta baba",
Çəliyi taxta baba.
Piyada gəl, gedəndə
Al maşın, yaxta, baba!..

30. 12. 2021

BAKI KÜLƏYİ DƏCƏL...

(Q. Qaraçaylıya)

Bəyaz kürkünü geymiş, ağappaq qar dənəsi! -
Necə dözümlü saxtana, könülümün bir dənəsi?
Bakımın küləyitək hər an bir qərardasan,
Səndən necə soruşum bu məqamda hardasan?
Axı hansı küçədən izini soruqlayım,
Külək qədər olmadım belini qucaqlayım,
Tez yerini arayım,
Saçlarını darayım...
Hey ətrini gətirir Xəzri də, Giləvar da,
O bəxtəvərlər demir, amma hardasan, harda?
Ağappaq kürk geyinmiş soyuq bir qar dənəsi,
Sənə nə qədər isti sözümlər deyiləsi!
Sanki dəli Xəzərin havasına dalmısan,
Oynaq xasiyyətini dalğalardan almısan?
Səni necə soruşum qağayılar bilməsin,
Qağayısı itmiş bütün səhər gülməsin?
Külək hey qar gətirir donun kimi ağappaq,
Bakı küləyi dəcəl,
Bakı qızları şiltaq!..

24. 12. 2021